

Радченко Ігор

канд. пед. наук, доцент кафедри загальної педагогіки, педагогіки вищої школи
та управління Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ В УКРАЇНІ (ПОЧАТОК 20 СТ.)

У контексті розв'язання проблеми розвитку теорії і практики управління навчальними закладними претендує на увагу питання про розгляд певних історичних аспектів проблеми. Зокрема, це питання управління професійно-технічними навчальними закладами України початку 20 ст. та використання набутого відповідного досвіду у сучасних умовах. Порівняно з кінцем 19 ст. спостерігалось кількісне і якісне зростання мережі професійно-технічних навчальних закладів, розвиток певних особливостей та характерних рис управління закладами професійної освіти. Відзначені особливості та характерні риси можна схарактеризувати наступним чином.

Типологія професійних навчальних закладів.

Методологічні принципи типологічного дослідження (аналіз кількісних відношень і нерозривному зв'язку з якісною стороною явищ, врахування системи суттєвих для виділення типів ознак, використання всієї сукупності фактів, які відносяться до розглядуваного питання) є основою сучасних історико-типологічних досліджень.

З типологією соціально-економічних структур нерозривно пов'язана класифікація об'єктів, які до них входять. Класом чи групою об'єктів зазвичай називають множину об'єктів, схожих між собою у певному сенсі. При цьому ступінь схожості об'єктів, що належать до одного класу, має бути вища, ніж ступінь схожості об'єктів, що належать до різних класів.

Використовуючи зазначені вище методологічні підходи, проведемо класифікацію професійних навчальних закладів України початку 20 ст. Така класифікація може бути проведена у відповідності з різними критеріями, причому найбільш суттєвими є наступні:

- Рівні професійної підготовки;
- Профілі підготовки;
- Основні джерела фінансування;
- Безпосереднє підпорядкування.

Серед професійних навчальних закладів можна виділити дві основних групи. До першої групи входили училища і школи, підпорядковані безпосередньо Міністерству народної освіти, чи окремим іншим відомствам і структурам, але діючі під контролем міністерства, у відповідності з його директивними та методичними вказівками. До другої групи входили розрізнені, ніяк між собою не пов'язані різні професійні навчальні заклади відомчого і приватного підпорядкування, які працювали за власними статутами, планами і методиками. Вказані навчальні заклади були, як правило, вузькоспеціалізованими, мали незначний термін навчання, і забезпечували порівняно з закладами першої групи нижчий рівень підготовки.

Офіційні та внутрішні регламентуючі документи.

Наведемо основні законодавчі акти, що регламентували створення організацію та діяльність системи професійної освіти. Це наступні документи: «Основные положения о промышленных училищах» 1888 р., «Штаты промышленных училищ» 1889 р., законы «О школах ремесленных учеников» 1893 р., «О низших ремесленных школах» 1895 р., «О сельских ремесленных учебных мастерских» 1897 р.

У відповідності з цими документами професійні навчальні заклади диференціювались за рівнями підготовки наступним чином:

- Середні технічні училища;
- Нижчі технічні училища;
- Ремісничі училища;
- Школи ремісничих учнів;
- Нижчі ремісничі школи;
- Сільські ремісничі учбові майстерні.

Варто відзначити, що кожний рівень професійних училищ призначався для підготовки спеціалістів відповідного рівня.

Статути професійних училищ

Внутрішнє регулювання діяльності професійних навчальних закладів здійснювалось через статути, причому кожний навчальний заклад мав свій статут. Статутами визначались задачі училища, його структура, правове становище, система управління училищем, організація навчально-виховного процесу. Правовою основою статутів була сукупність законів і законоположень про народну і професійну освіту, затверджених урядом, а також загальні (типові) статути професійних навчальних закладів міністерства народної освіти.

Професійні училища і школи, засновані урядом, діяли на основі статутів, затверджених державними органами. Статути професійних училищ, заснованих приватними особами, земствами, громадськими організаціями, укладались комісіями чи уповноваженими особами. Виробленні такими комісіями проекти статутів розглядались міською думою, схвалювались нею, а потім затверджувались попечителем навчального округу.

Характеризуючи зміст статутів різних типів училищ, можна відзначити, що, незважаючи на все різноманіття типів училищ і шкіл, їх статути мали в основному схожі розділи. Ці розділи називались: «Загальні положення», «Учбова частина», «Учні», «Управління училищем», «Майстерні та заняття в них», «Кошти і звітність», «Права і переваги училищ». Незначні відмінності були, як правило, у назвах розділів. До деяких статутів додавалась програма навчання.

Посадові особи та структура внутрішнього управління.

Взаємодія основних органів і підрозділів професійних училищ регламентувались статутними розділами «Управління училищем», «Права і переваги училища», «Кошти і звітність». В цих розділах чітко регламентувались обов'язки завідуючого училищем (директора), обов'язки

посадових осіб, вимоги до їх освітнього рівня. В окремих статутах відзначалась роль педагогічної ради, попечительської ради, господарчого комітету.

Таким чином, основними посадовими особами в професійних навчальних закладах початку 20 ст. були завідуючий (директор), інспектор, завідуючий пансіоном, наглядачі, викладачі загальноосвітніх предметів, викладачі спеціальних дисциплін, законовчитель, навчальні майстри, завідуючий майстернями, рахівник. В ролі постійних органів функціонували педагогічна рада, господарчий комітет, попечительська рада. Основними підрозділами професійних училищ були навчальна частина, учбові майстерні, пансіон, лікувально-санітарна частина.

Розглянута структура професійних училищ України початку 20 ст. була порівняно нескладною, забезпечувала їх стабільну діяльність і достатньо високий рівень професійної кваліфікації випускників.

Список використаних джерел:

1. Основные положения о промышленных училищах// Сб. узаконений и распоряжений правительства.— СПб., 1888 г.— Ст. 364.
2. Типология и классификация в социологических исследованиях.— М.: Наука, 1982.— 296 с.
3. Фальборк Г., Чарнолусский В. Настольная книга по народному образованию. Законы, распоряжения, правила... В 3-х т.— СПб., 1899.— Т. 1.— 713 с.
4. ЦДІА України, ф. 707, оп. 256, сп. 38, 50 арк.
5. Янжул И. Значение образования для успехов промышленности и торговли// Техническое образование.— 1986.— №3.— С. 185—211.